

تأثیر متقابل آموزش عالی و گردشگری پایدار بر توسعه هتل‌های سبز (مطالعه موردی: کارشناسان صنعت گردشگری و هتلداری)

سوزان کلهری^۱

آرزو نعیمی مجد^۲

دریافت مقاله: ۹۵/۷/۳۰

پذیرش نهایی: ۹۵/۱۱/۳۰

چکیده

هدف: در دهه‌های اخیر رشد صنعت گردشگری یکی از مهم‌ترین عوامل افزایش فعالیت‌های اقتصادی در جهان بوده است. با وجود قابلیت‌های بالایی که کشور ایران در زمینه گردشگری دارد متأسفانه جایگاه متناسب با قابلیت‌های خود در نظام سلسله مراتبی مقاصد گردشگری را ندارد. تردید نیست که با آموزش‌های مستمر و هدف دار اقبال مختلف جامعه به خصوص قشر تحصیل کرده و دانشگاهی، می‌توان به داشتن جامعه‌ای با وجدان زیست محیطی و آینده‌ای توأم با سربسزی و سلامتی امیدوار بود. هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی تأثیر متقابل آموزش عالی و گردشگری پایدار بر توسعه هتل‌های سبز می‌باشد. تحقیق حاضر از نظر روش، مطالعه توصیفی - پیمایشی، از نوع کاربردی و به لحاظ بررسی روابط بین متغیرها از نوع همبستگی و علی - مقایسه‌ای است. اطلاعات پژوهش از جامعه آماری شامل کارشناسان گردشگری و هتلداری توسط پرسشنامه جمع‌آوری شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، در نتیجه آموزش‌های تخصصی جهت نگهداری و حفظ محیط زیست، می‌توان در صنعت، به گردشگری پایدار و در نهایت ایجاد تأسیسات محیط زیست پسند از جمله هتل‌های سبز دست یافت و شاهد پیشرفت روزافزون این گونه فعالیت‌ها بود.

واژه‌های کلیدی: گردشگری پایدار، آموزش عالی، محیط زیست سالم، هتل سبز.

^۱ . کارشناس ارشد مدیریت هتلداری، مرکز آموزش علمی - کاربردی بنیاد، تهران

^۲ . نویسنده مسؤؤل: دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات،

تهران (arezoo.naeimi@yahoo.com)

مقدمه

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، حفاظت از محیط زیست برای همه نسل‌ها وظیفه‌ای عمومی تلقی گردیده و هرگونه تخریب آن در فعالیت‌های اقتصادی ممنوع اعلام شده است؛ و هماهنگی قوا که حاکی از عزم ملی بر تأمین محیط زیست سالم و جلوگیری از تخریب منابع طبیعی است از اهمیت ویژه برخوردار است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲). در حال حاضر محیط طبیعی به عنوان عامل کلیدی در گردشگری شناخته شده و از طرف دیگر، توسعه صنعت گردشگری با محیط طبیعی، اجتماعی و فرهنگی در تعامل است. توسعه صنعت گردشگری شمشیر دو لبه‌ای است که در آن نه تنها به ایجاد اثرات مثبت (مانند ایجاد اشتغال و زیبا سازی محیط زیست) بلکه همچنین، باعث تأثیرات منفی بر محیط زیست بیوفیزیکی (مانند آلودگی آب، آلودگی هوا، تخریب اکوسیستم) و محیط اجتماعی و فرهنگی (مانند از دست دادن فرهنگ سنتی) می‌شود (Zhong et al., 2011: 2972-2983). در دهه‌های اخیر رشد صنعت گردشگری یکی از مهم‌ترین عوامل فعالیت‌های اقتصادی در جهان بوده است. گستره‌ی صنعت گردشگری بیش از اشتغال‌زایی و اثرات اقتصادی آن است. البته در کنار این موضوع مسائل زیست محیطی گردشگری نیز همواره مورد توجه بوده است (راسخی، ۱۳۹۵: ۹۴-۷۱). رشد سریع گردشگری به مثابه صنعت، موجب شده تا بسیاری از کشورها گردشگری را مؤلفه مهمی در رشد و توسعه ابعاد مختلف بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و محلی بدانند. در جهان امروز، کشورها با تأکید بر ابعاد مختلف گردشگری از ظرفیت آن برای معرفی بهینه کشور و بهبود وجه ملی خود در حوزه‌های مختلف بهره می‌برند. روند رو به رشد و فزاینده گردشگری نگرانی‌های زیست محیطی را افزایش می‌دهد. بدیهی است که گردشگری در محیطی صورت می‌گیرد که متشکل از جاذبه‌های طبیعی است. محیط طبیعی از گیاهان، جانوران و زیستگاه آنان تشکیل می‌شود. اگرچه صنعت گردشگری به اشتغال و توسعه اقتصادی کمک می‌کند اما تأثیرات محیطی و اجتماعی مخربی نیز بر جای می‌گذارد. اگر گردشگری با برنامه‌ریزی و اجرای مناسب همراه نباشد می‌تواند زندگی گیاهان را نابود کند، موجب ازدحام جمعیت شود، زباله تولید کند، سواحل را آلوده سازد، موجب افزایش بی رویه ساخت و ساز شود، مشکلاتی در زمینه اسکان به وجود آورد و نیازها و ساختار جامعه میزبان را نادیده بگیرد (گوهری، ۱۳۹۰: ۸۹-۸۳). با توجه به عدم آگاهی برخی از شهروندان در بروز آلودگی‌ها، نقش آموزش در سطوح مختلف جامعه و خصوصاً آموزش عالی امری مهم و در اولویت است. این آموزش باید با هدف درک بیشتر و بهتر از محیط و دوستی و مهرورزی با آن می‌باشد. هدف از آموزش‌های زیست محیطی کمک به افزایش سطح آگاهی زیست محیطی شهروندان برای حفاظت از

محیط زیست در مقیاس محلی، منطقه‌ای و جهانی است. هم‌چنین ایجاد و ارتقای حساسیت در افراد نسبت به حوادث و تغییراتی که در طبیعت رخ می‌دهد.

پیامدهای تخریب فزاینده محیط زیست باعث شده است تا توجه جامعه جهانی بیش از پیش به این موضوع معطوف گردد و به همین دلیل نیز طی سال‌های گذشته به ویژه در دهه ۹۰ میلادی پیمان نامه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی متعددی در خصوص حفاظت از محیط زیست بین کشورها منعقد شده است. در سطح ملی نیز بسیاری از کشورها سیاست‌ها و برنامه‌های متعددی را برای رویارویی با معضلات زیست محیطی در دستور کار خود قرار داده و اقدام‌های گسترده‌ای را برای کاهش فرایندهای تخریب محیط زیست انجام داده‌اند و روندهای موجود نیز از تشدید این اقدام‌ها در آینده حکایت دارد. مصداق‌های عینی هریک از آثار مثبت و منفی فرهنگی ناشی از گردشگری در مقاصد گردشگری کشور به خصوص گردشگری داخلی قابل بحث و بررسی بوده و عینیت آن چنان قابل مشاهده است که هرگونه تردیدی را برطرف می‌سازد. در این زمینه می‌توان به آثار فرهنگی گردشگری داخلی بر جوامع محلی در مقصد عمده‌ی گردشگری داخلی یعنی گردشگری مذهبی و زیارت و گردشگری پرداخت که در این زمینه نیازمند بحث و بررسی جداگانه و تفصیلی می‌باشد. در اینجا است که بحث گردشگری پایدار یا گردشگری سبز مطرح می‌شود. گردشگری پایدار عبارت است از گردشگری که نیازهای نسل حاضر را پاسخ دهد، بدون اینکه از ظرفیت‌های مربوط به نسل آینده برای پاسخگویی به نیازهای خود مایه بگذارد. گردشگری پایدار باید به نحوی برنامه‌ریزی و اجرا شود که بر محیط زیست، اقتصاد و فرهنگ جامعه اثر منفی نگذارد. گردشگری سبز تنها به معنای نجات منابع اکوتوریستی نیست بلکه به عنوان نجات جهان مطرح است (شهابیان، ۱۳۹۰). امفلکرانگ^۱ سال ۲۰۱۴ در تایلند طی دوره زمانی ۲۰۱۲-۱۹۸۸ به بررسی رابطه مخارج گردشگری و ابعاد اصلی محیط زیست (انتشار گاز CO₂ از طریق حمل و نقل، تقاضای انرژی و مصرف آب) و مخارج گردشگری وجود دارد. سولارین^۲ (۲۰۱۴) با استفاده از آزمون هم‌انباشتگی پانلی در سال‌های ۲۰۱۰-۱۹۷۲ به بررسی گردشگری و عوامل اقتصادی انتشار گازهای گلخانه‌ای در کشور مالزی پرداختند و نشان دادند روابط بلندمدت و یک طرفه‌ی مثبت از گردشگری، تولید ناخالص داخلی، مصرف انرژی شهرنشینی و توسعه‌ی مالی به آلودگی محیط زیست وجود دارد. کلتن بورن^۳ و همکاران (۲۰۱۱) با تهیه گزارشی از نگرش گردشگران نسبت به ویژگی‌های زیست محیطی، اجتماعی و مدیریتی پارک ملی تانزانیا نشان دادند که فشار جمعیتی،

۱ . Sompholkrang

۲ . Solarin

۳ . Kaltenborn

فقر، دزدی، شکار غیر قانونی، تخریب زیستگاه‌ها و بیماری‌های حیات وحش در مناطق اطراف پارک افزایش یافته است. در شرایط فعلی دانشگاه‌های کشور به ضرورت انجام تحقیقات کاربردی در زمینه فرهنگ و اخلاق زیست محیطی توجه شایانی ندارند و تحقیقات انجام شده در این زمینه از نظر کمی و کیفی بسیار ناچیز است. ضمناً در زمینه آموزش محیط زیست چه از نظر تلفیق آموزش‌های زیست محیطی در همه رشته‌های تحصیلی به نحوی که فارغ‌التحصیلان حداقل مهارت کاربردی و نگرش زیست محیطی مرتبط با حرفه خود را کسب نمایند، اقدامات انجام شده ناکافی است. بخشی از ناکامی‌های احتمالی ایران در دستیابی به جایگاه مناسب در عرصه گردشگری به نبود نیروی انسانی کارآمد و آموزش دیده بازمی‌گردد که در عمل بر توسعه محصول و بازار، زیرساخت‌ها و سرمایه‌گذاری اثرگذار است. نبود آموزش رسمی به معنای یادگیری به روش آزمون و خطاست و به خطاهای بسیار و در نتیجه به از دست دادن مشتری و جلب آن توسط رقبا در صنعت به شدت رقابتی گردشگری منجر خواهد شد (ضیایی و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۵-۶۱). از آنجا که برنامه‌های آموزشی گردشگری که توسط مسؤولان بخش‌های خصوصی و دولتی انجام می‌شود هنوز الگویی [مناسب] ندارد، اغلب با شرایط و نیازهای واقعی و قابل پیش بینی همخوانی نخواهد داشت.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

محیط زیست

در اسلام، جامع‌ترین دیدگاه و صحیح‌ترین شیوه تعامل با طبیعت و محیط زیست بیان گردیده است. نگاه اسلام به طبیعت و محیط، اعم از جاندار و بی‌جان، عاطفی، معنوی، اخلاقی و هدایت‌گرانه است و برخورداری از مواهب طبیعی نیز بر پایه اصولی متین، عادلانه، حکیمانه، متوازن و سازنده استوار گردیده است. هدف متعالی اسلام، برخوردار ساختن همه نسل‌ها از نعمت‌های الهی و ایجاد جامعه‌ای سالم و به دور از فاصله طبقاتی و مستعد برای رشد و شکوفایی است و الزامات شرعی برای حفظ تعادل و توازن در استفاده از مواهب طبیعی با پرهیز از زیاده روی و مقید به عدم اضرار به غیر فراهم آورده است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲). استفاده و برخورداری از محیط زیست سالم، امروزه از حقوقی است که در قالب نسل سوم حقوق بشر تجلی یافته است. نسل سوم حقوق بشر به مجموعه حق‌هایی اطلاق می‌شود که مستقیم یا غیر مستقیم بر همه انسان‌ها حتی نسل‌های آینده اثر می‌گذارد. تحقق آن‌ها سود همگان و نقض آن‌ها زیان همگان را در پی خواهد داشت. نگاه مختصری به تحولات و وقایع جامعه بشری نشان می‌دهد مباحث زیست محیطی از مؤلفه‌هایی هستند که بسیاری از تهدیدات مطرح علیه جوامع بشری از آن‌ها نشأت می‌گیرد و این تهدیدها، هر چند به ظاهر بعد غیر امنیتی دارد و فقط

تهدیدهایی طبیعی جلوه می‌کنند، اما در عمل تهدیدهایی هستند که امنیت جامعه و در نتیجه امنیت ملی کشورهای محل وقوع را تحت تأثیر قرار می‌دهند (لطفی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲۲). با پایان دهه ۱۹۸۰ اکولوژیست‌ها، اقتصاددانان و حتی برخی از دولت مردان از خطر تهدیدهای روز افزون زوال محیط زیست، نابودی منابع طبیعی پیامدهای منفی فعالیت‌های بشر روی اکوسیستم‌های سیاره آگاهی می‌یابند. در حقیقت امکان دارد حوادث زیست محیطی مبنای تهدیدات واقعی امنیت بین‌المللی در دهه آینده باشد. مجامع بین‌المللی و نهادهای مدنی نقش بسیار مهم و تأثیر گذاری را در این زمینه ایفا کرده‌اند. چنانکه اخیراً، سران کشورهای حاضر در نشست ملل متحد ریودوژانیرو و در بیانیه پایانی این نشست با عنوان "آینده‌ای که می‌خواهیم" بر افزایش سهم انرژی‌های تجدیدپذیر و فن‌آوری‌های پاک و استفاده از معیارهای کارآمدی انرژی در برنامه‌ریزی‌های شهری، ساختمان‌ها، حمل و نقل، تولید کالاها و ارائه خدمات و طراحی محصولات برای رسیدن به توسعه پایدار و اصلاح تغییرات جوی تأکید کردند (کنفرانس بین‌المللی توسعه پایدار، ۲۰۱۲). انسان در طول تاریخ تکامل خود برای رفع نیازها و نیز افزایش سطح رفاه خود به تدریج از روش‌ها و ابزارهای تکامل یافته‌تری بهره برده که به استخراج بیشتر و گسترده‌تر منابع و تخریب و آلودگی محیط زیست منجر گشته است. افزایش گازهای گلخانه‌ای، گرم شدن زمین، تخریب لایه ازن، باران‌های اسیدی و بیابان‌زایی، نمونه‌هایی از بحران‌های زیست محیطی هستند که موجب نابودی زیستگاه‌های حیات وحش، انقراض گونه‌های گیاهی و جانوری و... گشته است که به گونه‌ای بی‌سابقه، زمین را به عنوان زیستگاه بشر با خطر مواجه کرده است. این مشکلات پیامد رشد شتابان صنعت به منظور رشد اقتصادی است بدون اینکه به آثار زیست محیطی و تخریب منابع تجدیدناپذیر طبیعت و نیز حق نسل‌های دیگر مناطق توسعه نیافته و نیز نسل‌های آینده برای استفاده از منابع طبیعی زمین توجه شود. با توجه به مشکلات روز افزون ناشی از این بی‌توجهی‌ها و به منظور نجات انسان و طبیعت که بقایشان به هم وابسته است چاره‌ای جز این نیست که نگاهمان به طبیعت و منابع موجود تغییر کند. بطوری که نگرش سلطه و هجمه، به نگرش سازگاری و احیاء تبدیل شود (زاهدی، ۱۳۸۹). شیوه‌های ناصحیح و غیر عادلانه در تعامل با طبیعت و آلوده ساختن محیط زیست در کشورمان نشان دهنده فقدان آگاهی‌های زیست محیطی و ضعف ساز و کارهای قانونی در صیانت لز محیط زیست و جلوگیری از آلوده نمودن آن است. برای از بین بردن این نقیصه بزرگ و اساسی باید آگاهی افراد نسبت به مسائل زیست محیطی افزایش یابد و مدیریت‌های کلان در ایجاد ساختار مناسب همراه با الزامات قانونی برای رعایت حقوق عمومی تلاش کنند و انگیزه‌ها و حساسیت‌ها را برای مقابله با آلاینده‌ها بالا ببرند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴).

آموزش و آموزش عالی

با توجه به فرهنگ غنی اسلامی و تصریح اصل پنجاهم قانون اساسی در حفاظت از محیط زیست به عنوان یک وظیفه عمومی که همگانی بودن آن را در ضمیر خود نهفته دارد و نیز با توجه به اینکه آموزش یکی از مؤثرترین مؤلفه‌های تأثیرگذار بر توسعه هر کشور است، انجام اقداماتی وسیع، همه جانبه، مستمر و فراگیر در جهت افزایش آگاهی‌های زیست محیطی جامع ضروری می‌باشد. طبق ماده ۴۰ و ۶۰ برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، آموزش رسمی محیط‌زیستی، تلفیق هدفمند و نظام‌مند موضوعات محیط زیستی در دروس مقاطع و پایه‌های مختلف آموزش تحصیلی و همچنین در رشته‌های مختلف آموزش عالی است به نحوی که آموزه‌های دانش آموزان و دانشجویان در بروز رفتار و تصمیم‌گیری سازگار با محیط زیست مؤثر واقع شوند. طبق قانون، دولت موظف است، به منظور تقویت و توانمند سازی ساختارهای مرتبط با محیط زیست و منابع طبیعی، سازوکارهای لازم را در جهت گسترش آموزش‌های عمومی و تخصصی محیط زیست، در کلیه واحدهای آموزشی و مراکز آموزش عالی، حمایت از سرمایه‌گذاری در بخش محیط زیست و منابع طبیعی، ایجاد تقویت ساختارهای مناسب برای فعالیت‌های زیست محیطی، در دستگاه‌های اثرگذار بر محیط زیست، تنظیم و برقرار نماید. گزارش یونسکو عنوان می‌کند که آموزش محیط زیست نتیجه جهت‌گیری مختلف است و از طریق جنبه‌های مختلف آموزشی دستیابی به آن و ادغام ادراکات از محیط زیست و حرکت به سمت آن ممکن می‌شود. اگر بخواهیم نگاهی گذرا به تاریخچه آموزش محیط زیست در جهان داشته باشیم باید بگوییم، کنوانسیون سازمان ملل متحد با عنوان «محیط زیست انسانی و توسعه» که در سال ۱۹۷۲ در استکهلم سوئد تشکیل شد، اولین تلاش جمعی بود که مسائل و بحران‌های زیست محیطی را به چالش خواند و نگرانی گسترده جهان را با شرکت ۱۱۳ کشور متبلور کرد و بر نقش آموزش و آگاه کردن مردم و شناساندن مسائل زیست محیطی به آنان تأکید نمود.

تشکیل برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد (UNEP) نیز از نتایج همین کنوانسیون بود. در سال ۱۹۷۷ کنوانسیون بین‌المللی آموزش محیط زیست با حضور ۶۶ کشور در تفلیس گرجستان برگزار شد. این کنوانسیون نقطه اوج تلاش‌هایی بود که کشورها را متعهد می‌کرد تا چارچوب‌های قانونی لازم را برای حفاظت از محیط اجتماعی و طبیعی خود تعریف و بدان ملتزم شوند. بیانیه تفلیس بر این نکته تأکید دارد که آموزش محیط زیست باید مردم را در همه مقاطع سنی و در همه سطوح به صورت رسمی و غیر رسمی پوشش دهد. این آموزش به مردم کمک می‌کند تا از محیط زیست درک واقعی کسب نموده و به اقدامات عقلانی مناسب برای برآوردن نیاز و حفاظت محیط زیست روی آورند.

در ژوئن سال ۱۹۹۲ کنوانسیون جهانی محیط زیست و توسعه در ریودوژانیروی برزیل برگزار شد. گرچه در خلال سالهای ۱۹۷۲ تا ۱۹۹۲ انسان رشد چشمگیری را در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی از خود نشان داد اما مسائل زیست محیطی و بحران‌های جهانی شمولی نظیر؛ تهی شدن لایه ازن، افزایش گازهای گلخان‌های و بارش باران‌های اسیدی نگرانیهای جدیدی را به وجود آورد. مدل‌های توسعه‌ای سنتی و مصرف اسراف آمیز منابع و اندیشه‌های سنتی که در آن رشد اقتصادی تنها در شاخصهای کمی و بی تفاوت نسبت به حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی محدود می‌شد، دیگر نمی‌توانست پاسخگوی نیازهای جاری و آینده جهان باشد. به همین دلیل کنوانسیون ریو دستور کار ۲۱ را که در آن به طور واضحی ایده توسعه پایدار و ضرورت مشترک از محیط زیست و توسعه، ترویج شده است، تصویب کرد. در فرآیند توسعه پایدار، آموزش محیط زیست به عنوان اهرم اساسی در تقویت مشارکت عمومی نقش حیاتی دارد. دستور کار ۲۱ به درستی اعلام کرد که هنوز در ارتباط با آگاهی جامعه به همبستگی طبیعت و فعالیت‌های انسانی و زیست محیطی خلأ قابل ملاحظه‌ای وجود دارد. دستور کار ۲۱ بر ضرورت ایجاد و تداوم یک نهضت آموزش با هدف تغییر رفتار و اصلاح بینش عمومی نسبت به محیط زیست، به عنوان مقدمه عمل برای دستیابی به توسعه پایدار تأکید دارد. بنابراین باید اقدامات وسیعی در خصوص آموزش همه افراد از سنین مدرسه تا دوران بلوغ و بزرگسالی صورت پذیرد.

در ایران نیز، تشکیل سازمان محیط زیست در سال ۱۳۵۰ و ایجاد دفتر آموزش محیط زیست در این سازمان و متعاقب آن تأسیس آموزشکده حفاظت محیط زیست کرج وابسته به سازمان محیط زیست در سال ۱۳۵۱ در جهت تربیت کاردان محیط زیست را باید از گامهای اولیه‌ای برشمرد که در زمینه آموزش عالی محیط زیست در کشور برداشته شد. ایجاد مرکز هماهنگی مطالعات محیط زیست در سال ۱۳۵۲ در دانشگاه تهران با هدف انسجام و هماهنگی در زمینه کلیه فعالیت‌های زیست محیطی که در دانشکده‌ها و مراکز تحقیقاتی صورت می‌گرفت، از جمله عملکردهایی بود که بعدها نقش به سزایی در آموزش عالی محیط زیست ایفا کرده و در واقع سنگ بنای تأسیس دانشکده محیط زیست دانشگاه تهران بود.

فعالیت مراکز آموزش عالی محیط زیست بعد از انقلاب اسلامی با روندی سریع‌تر از گذشته توسعه یافت. در سال ۱۳۶۲ اولین گروه آموزشی شیلات و محیط زیست همزمان در دو دانشکده منابع طبیعی تهران و گرگان تأسیس شد و در سال ۱۳۷۴ بود که اولین دانشکده محیط زیست کشور در دانشگاه تهران دایر شد. ماهیت فرابخشی سازمان حفاظت محیط زیست ایجاب می‌کند که افراد

حقیقی و حقوقی در سطح خرد تا کلان را از آگاهی و نگرشی مناسب جهت حفظ محیط زیست یا به عبارتی، فرهنگ حفاظت محیط زیست برخوردار نماید. مواد ۶۰ و ۶۴ در قانون برنامه چهارم توسعه، دولت و سازمان حفاظت محیط زیست را مکلف به پرداختن جدی به امر آموزش محیط زیست در کلیه واحدهای آموزشی و مراکز آموزش عالی و با تأکید بر گروه‌های اثرگذار و اولویت دار کرده است.

گردشگری و گردشگری سبز

در عصر حاضر صنعت گردشگری به عنوان بزرگترین صنعت جهان امروز و یکی از ارکان توسعه پایدار معرفی شود. جهانگردی تا رسیدن به وضعیت کنونی، مراحل مختلفی از توسعه را پشت سر گذاشته است. اولین شکل توسعه این صنعت، "جهانگردی انبوه" بود که پس از جنگ جهانی دوم به وجود آمد و علت آن تمایل زیاد مردم جهان برای سفر به نقاط مختلف و تسهیل امکانات حمل و نقل بود. لیکن گروه‌هایی که در این زمینه فعالیت داشتند تنها با دید اقتصادی به جهانگردی می‌نگریستند. در این وضعیت مهم‌ترین دغدغه، یافتن مکانی برای اقامت و پذیرایی از افراد بود. اما حضور انبوه جهانگردان در یک نقطه، زیبایی و لطافت محیط را به هم می‌ریخت و به فرهنگ و اجتماع مردم بومی آسیب‌هایی را وارد می‌کرد، که این امر موجب طرح تفکرات دیگری شد که متضمن حفظ محیط زیست و آسایش گردشگران به شکل توامان بود. بدین ترتیب، پس از جهانگردی انبوه، جهانگردی جایگزین گسترش پیدا کرد که خود به گروه‌های مختلفی هم چون؛ گردشگری شهری، روستایی، ایلیاتی، سلامتی، اکوتوریسم، ماجراجویانه، و مسؤولانه و... تقسیم می‌شود و ما به مجموع آن‌ها "گردشگری سبز" می‌گوییم. گردشگری سبز متکی به سرمایه‌های طبیعی و برگرفته از فرهنگ بومی است و در همه مناطق کشور به یک شکل هدایت و برنامه‌ریزی نمی‌شود. اگرچه در برخی از کشورها اصطلاح گردشگری سبز به گردشگری روستایی اطلاق می‌شود؛ یعنی گردشگری در مناطق سبز اما اغلب برای توصیف نوعی از گردشگری به کار می‌رود که بیشتر طرفدار محیط زیست است. گردشگری سبز بهترین روش برای توسعه ارتباط بین محیط زیست طبیعی و اجتماعی است. به عبارت دیگر، افزایش توجه به اثرات زیانباری که برخی از انواع گردشگری در محیط زیست ایجاد می‌کند، سبب شکل‌گیری نوع خاصی از گردشگری به نام گردشگری سبز شده است. در حال حاضر محیط طبیعی به عنوان عامل کلیدی در گردشگری شناخته شده و از طرف دیگر، توسعه صنعت گردشگری با محیط طبیعی، اجتماعی و فرهنگی در تعامل است. توسعه صنعت گردشگری یک شمشیر دو لبه است که در آن نه تنها به ایجاد اثرات مثبت (مانند؛ ایجاد اشتغال و زیباسازی محیط زیست) بلکه هم چنین، باعث تأثیرات منفی بر محیط زیست بیوفیزیکی (مانند؛ آلودگی آب، آلودگی هوا، تخریب اکوسیستم) و محیط

اجتماعی و فرهنگی (مانند؛ از دست دادن فرهنگ سنتی) می‌شود (Zhong et al., 2011: 2972-2983). وابستگی گردشگری به منابع طبیعی و فرهنگی محیط زیست به این معنا است که توسعه گردشگری موجب اثرات مثبت یا منفی بر منابع می‌شود. افزایش آگاهی از اثرات زیست محیطی گردشگری نشانگر تغییر نگرش نسبت به محیط زیست است که در طول نیمه دوم قرن بیستم و آغاز قرن بیست و یکم رخ داده است. طی دهه‌های اخیر، مسائل زیست محیطی از جنبه‌های مختلفی مورد توجه قرار گرفته است. آغاز موج عمومی توجه به مسائل محیط زیستی طی دوره ۱۹۶۰ به وقوع پیوست، توجه عمده این توجهات بر آلودگی ناشی از توسعه گردشگری به واسطه رشد روزافزون تعداد گردشگران بوده است (Landon, 2006: 4). رشد گردشگری باعث افزایش میزان تقاضای انرژی شده و معمولاً تخریب محیط زیست را دربر دارد. به هم خوردن تعادل اکولوژیکی محیط، تغییر کاربری اراضی به خصوص اراضی کشاورزی، کاهش ارزش‌های زیبایی و معماری، از بین رفتن چشم اندازها و توسعه شهری نیز از دیگر عوارض گسترش گردشگری است. بنابراین اگرچه صنعت گردشگری اثر قابل ملاحظه‌ای بر محیط زیست دارد ولی توسعه‌ی آن می‌تواند خسارت‌های جبران ناپذیری را بر محیط زیست به بار آورد (هاشمی و همکاران، ۱۳۸۲: ۱۲۲-۱۱۵). تحلیل وضعیت محیط زیست در ابتدای دولت یازدهم مؤید این نکته مهم است که در تمامی ابعاد حفاظت، پایش، احیا و نظارت بر بهره برداری سازمان دچار رکود اساسی گردیده و فاقد جایگاه در سیستم برنامه‌ریزی، سیاست گذاری و نظارت عالی کشور می‌باشد که انحلال شورای عالی محیط زیست، افت چشمگیر رتبه ایران بر پایه شاخص‌های جهانی محیط زیست و بروز مشکلات نوین نظیر خشک شدن تالاب‌ها، ایجاد پدیده گرد و غبار از آن جمله می‌باشد. آموزش محیط زیست به عنوان یکی از ارکان حفاظت از منابع طبیعی و تنوع زیستی دارای اهمیت ویژه می‌باشد. بر این اساس در هر سال برنامه آموزشی زیست محیطی تقریباً گسترده‌ای توسط نهادها، ارگان‌های دولتی، عمومی و غیر دولتی برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود، که به طور پراکنده و غیرمنسجم با صرف هزینه زیادی اجرا می‌شود و در جهت اهداف بخشی این سازمان‌ها و ارگان‌ها قرار دارد و فاقد ماهیت فرابخشی است. این وضعیت موجب شده که برنامه‌های تکراری و خارج از اهداف برنامه‌های توسعه کشور صورت گیرد که می‌توان با ایجاد نظام کارآمد آموزش و اطلاع رسانی محیط زیستی، برنامه‌های آموزش همگانی محیط زیستی تمام ارگان‌های مربوط در این راستا را یکپارچه نمود. مهم‌ترین کمبودی که از فعالیت‌های گسترده موجود حاصل شده است، فقدان اطلاعات دقیق و کامل است که منجر به عدم آگاهی نسبت به آموزش‌های زیست محیطی در کشور است. مهم‌ترین دلیل این گسستگی عدم فعالیت مداوم کارگروه اجرایی و پیوند سست میان صنعت و دانشگاه

است که به دلیل نبود نظام اجرای برنامه آموزش محیط زیست ایجاد شده است (فصلنامه سیاست کلان، ۱۳۹۴).

هتل سبز

هتل‌های سبز، به آن دسته از هتل‌های انفرادی و زنجیره‌ای اطلاق می‌شود که در انجام امور محوله و ذاتی خود بر ارزش‌های زیست محیطی و حفظ زمین تأکید داشته و از طریق مصرف بهینه انرژی و کاهش تولید زباله و آلاینده‌ها بر ارائه سرویس کیفی به مخاطبان خود همت می‌کنند. این هتل‌ها تمایل دارند نتیجه فعالیت‌هایشان کمتر آثار سوئی بر محیط پیرامون خود داشته باشند. اصول گردشگری پایدار تأکید می‌کند همه افراد ذی‌نفع در این صنعت، باید به حفظ محیط زیست متعهد باشند و همواره اصول پایداری و خواسته‌های نسل فعلی و آینده را در نظر داشته باشند. از سوی دیگر، یک جنبه از معانی گردشگری پایدار اشاره به پایدار بودن این صنعت دارد. در این جنبه از گردشگری پایدار، توسعه توریسم یک گزینه محسوب می‌شود که از سایر فعالیت‌هایی که به محیط‌زیست آسیب می‌رسانند، قابل قبول‌تر است. از این رو اهداف گردشگری پایدار شامل افزایش و ارتقای سطح آگاهی، ترویج عدالت، حفظ کیفیت محیط زیست و... می‌شود. پس از برگزاری نمایشگاه بین‌المللی گردشگری فیتور ۲۰۱۳ در مادرید اسپانیا، که عمده تمرکز آن روی سیاست‌های توسعه پایدار در بخش گردشگری بود، بسیاری از فعالان صنعت گردشگری و هتلداران، سیاست‌های به اصطلاح سبز و منطبق با محیط زیست را در دستور کارشان قرار دادند. به عنوان مثال هتل‌های دارای علامت اکولوژیک در اروپا، آن‌هایی که به میهمانان‌شان غذاهای ارگانیک ارائه می‌دهند، انبار یا زیرزمینی ساخته شده از مواد بازیافتی و دور ریختنی مثل بطری‌های پلاستیکی دارند و مبلمان اتاق‌ها از چوب‌های بازیافتی است، کم رونق گرفتند. ساختمان این‌گونه هتل‌ها، سیستم تهویه مطبوع ندارد اما به لطف وجود سیستم آب‌گرم‌کن و پنجره‌های سه جداره، حفظ دما در هر فصل سال در این اتاق‌ها به خوبی انجام می‌شود. برق این‌گونه هتل‌ها نیز از طریق مواد آلی به دست می‌آید و شیرهای آب، مجهز به سیستم هشدار اتلاف آب هستند. علاوه بر این زیر شاخه‌ای از «هتل‌های سبز» به نام «هتل گیاهی» نیز برای طرفداران زندگی سبز به شدت در حال توسعه است. این هتل‌ها تنها به ارائه غذاهای گیاهی به میهمانانش بسنده نمی‌کنند، بلکه هدفشان انتشار یک شیوه زندگی هماهنگ و منطبق با محیط‌زیست از طریق آموزش آشپزی گیاهی، برگزاری دوره‌های ورزشی در طبیعت و... است. طبق تحقیقات انجام پذیرفته در تجربیات هتل‌های سبز، با اعمال روش‌های بهینه‌سازی در مصرف انرژی می‌توان با صرف هزینه‌های کم، میزان مصرف انرژی را در هتل‌ها به‌طور متوسط از ۴۰ تا ۵۰ درصد کاهش داد و با

توجه به هزینه‌های سرسام‌آور تأمین حامل‌های انرژی، پرواضح است که رویکرد سبزشازی هتل‌ها می‌تواند به کاهش هزینه‌های تمام‌شده در هتل‌ها کمک کند و سودآوری مستقیم را برای هتلداران به همراه داشته باشد. از طرف دیگر با اعمال برنامه‌های زیست محیطی مانند کاهش زباله تولیدی، کمک بسزایی به محیط زیست کشورها می‌شود. از این رو، مدیران هتل‌هایی که استراتژی آن‌ها همسو با توسعه پایدار است، دو اصل اساسی را در مدیریت هتلشان فراموش نخواهند کرد؛ اصل اول توجه به مدیریت مواد زائد، چگونگی بازیافت و استفاده مجدد موادی مثل شیشه، پلاستیک، روزنامه و مقوا است و همین‌طور اجتناب از خرید محصولات حاوی مواد شیمیایی خطرناک و غیرقابل بازیافت. در کنار همه اینها استفاده بیشتر از محصولات ارگانیک و همچنین صرفه‌جویی در انرژی از طریق ایجاد ثبات در درجه حرارت مخازن آب گرم، تعمیر حمام‌ها، استفاده از لامپ‌های کم مصرف، استفاده از سیستم‌های هشداردهنده اتلاف آب و انرژی و... نیز در دستور کار آن‌ها قرار دارد. اصل دوم هم شامل فعالیت‌های محیط زیستی مثل راه‌اندازی سازمان‌های مردم‌نهاد مختلف، خیریه‌ها، کنفرانس‌های آموزشی مرتبط با هتلداری سبز و حفظ محیط زیست برای کارکنان هتل و دیگران می‌شود. اخیراً اغلب هتلداران متوجه اهمیت حرکت در جهت محیط‌زیست و پایداری شده‌اند و «سبز بودن» حرف اصلی را در استراتژی‌های مربوط به هتل می‌زند. این رویه مستقیماً باعث افزایش بودجه در نتیجه نگهداری بهینه قسمتی از درآمد هتل هم خواهد شد. همچنین این رویکرد باعث باز شدن درها و ورود دوباره و دوباره میهمانان به هتل بدون آسیب‌زدن به محیط زیست خواهد شد. وقتی اقداماتی مثل سیستم‌های مدیریت انرژی استفاده از لامپ‌های کم مصرف، استفاده از سیفون کم‌فشار، تعویض پمپ سیفون‌های توالت‌های فرنگی قدیمی، استفاده از توالت‌های ایستاده بدون نیاز به آب و... که باعث کاهش و صرفه‌جویی در انرژی می‌شوند صورت می‌گیرد، می‌توان به توسعه اقتصاد سبز نیز کمک کرد.

چالش‌های موجود در بخش گردشگری و آموزش عالی:

*عدم توازن تعداد دانشجویان در حال تحصیل در رشته‌های محیط زیست نسبت به تعداد اعضای هیأت علمی و خدمات مورد نیاز.

*کمبود شدید منابع علمی و تخصصی در زمینه محیط زیست.

علاوه بر ذکر اقدامات انجام شده و چالش‌های موجود در بخش آموزش عالی به زمینه‌های مثبت

ذیل نیز اشاره می‌شود:

*علاقمندی بعضی از مراکز آموزش عالی به فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی زیست محیطی.

*تمایل دانشجویان مراکز آموزش عالی به مشارکت در فعالیت‌های گروه‌های غیردولتی زیست محیطی. با توجه به مطالب بیان شده و مرور پژوهش‌های انجام شده، در زمینه بررسی تأثیر رابطه بین گردشگری و آموزش عالی بر حفاظت از محیط زیست پژوهش‌های بسیار محدودی انجام گرفته است. هدف اصلی از انجام پژوهش حاضر بررسی تأثیر متقابل آموزش عالی و گردشگری پایدار بر توسعه هتل‌های سبز به منظور به کارگیری و گسترش آموزش‌های عمومی تخصصی مراکز آموزش عالی در جهت حفاظت از محیط زیست می‌باشد.

در پژوهش حاضر به پاسخگویی سؤالات زیر پرداخته شده است:

- ۱- آموزش‌های زیست محیطی چه نقشی در راستای حفظ محیط زیست و توسعه گردشگری پایدار دارند؟
- ۲- مدیران و دست‌اندرکاران صنعت گردشگری چه دیدگاهی در مورد نقش آموزش‌های زیست محیطی در راستای حفاظت از محیط زیست و گردشگری پایدار دارند؟
- ۳- آیا موانع و چالش‌هایی در راستای کاربرد آموزش‌های عالی به منظور حفظ محیط زیست و توسعه گردشگری پایدار وجود دارد؟
- ۴- آیا ارائه آموزش‌های حفاظت از محیط زیست منجر به فعالیت‌های سبز در صنعت هتلداری (هتل سبز) خواهد شد؟

روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر توصیفی - پیمایشی، از نوع کاربردی و به لحاظ بررسی روابط بین متغیرها از نوع همبستگی و علی-مقایسه‌ای است. جامعه آماری پژوهش شامل کارشناسان رشته مدیریت گردشگری و مدیریت هتلداری مشغول به تدریس در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی رشته هتلداری و گردشگری، در سال ۹۶-۱۳۹۵ شهر تهران است. که نمونه‌ای به حجم ۲۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده است. پرسش‌نامه‌های مورد استفاده در پژوهش به منظور تعیین روایی در اختیار اساتید و صاحب نظران قرار گرفت و پس از بررسی، انجام اصلاحات و تأیید به اجرا گذاشته شد. به منظور تعیین پایایی از طریق مطالعات مقدماتی و اجرای پرسشنامه روی نمونه کوچکتر انجام پذیرفت و با استفاده از تحلیل عاملی و آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌ها

۱-۱ تحلیل استنباطی یافته‌های تحقیق

در این پژوهش، برای پاسخ به سؤالات پژوهش از تکنیک های تحلیل عاملی تأییدی (CFA) و مدل سازی معادلات ساختاری (SEM) با کمک نرم افزار لیزرل نسخه ۸/۷۳ استفاده شده است.

۱-۱) نتایج تحلیل عاملی تأییدی (مدل های اندازه گیری)

قبل از وارد شدن به مرحله آزمون سؤالات و مدل مفهومی تحقیق، اطمینان یافتن از صحت مدل های اندازه گیری متغیرهای برونزا و درونزا ضروری می باشد. این کار از طریق تحلیل عاملی مرتبه تأییدی دو مرتبه ای صورت گرفته است. تحلیل عاملی تأییدی یکی از قدیمی ترین روش های آماری است که برای بررسی ارتباط بین متغیرهای مکنون (عامل های بدست آمده) و متغیرهای مشاهده شده (سؤالات) به کار برده می شود و بیانگر مدل اندازه گیری است (Bern, 1994:15). این تکنیک که به برآورد پارامترها و آزمون فرضیه ها با توجه به تعداد عامل های زیربنایی میان نشانگرها می پردازد، مبتنی بر یک شالوده تجربی و نظری قوی است و مشخص می کند که کدام متغیرها با کدام عامل و همچنین کدام عامل با کدامیک از عامل ها همبسته است. به منظور تحلیل ساختار پرسشنامه و کشف عوامل تشکیل دهنده هر سازه از بارهای عاملی استفاده شده است. نتایج بارهای عاملی متغیرهای پژوهش در جدول ۱ نشان داده شده اند. تمامی مقادیر بارهای عاملی از ۰/۵ بیشتر شده اند و هم چنین مقادیر محاسبه شده t برای هر یک از بارهای عاملی بالای ۱/۹۶ است. جدول ۲ شاخص های اعتبار همگرایی^۱، سازگاری درونی (آلفای کرونباخ (CA))، میانگین پاسخ ها را نشان می دهد. آلفای کرونباخ میزان بارگیری همزمان متغیرهای مکنون یا سازه را در زمان افزایش یک متغیر آشکار اندازه گیری می کند. مقدار این شاخص از ۰ تا ۱ می باشد. مقدار این شاخص نباید کمتر از ۰/۷ باشد (Chin, 1999:307) (341). تمامی مقادیر آلفای کرونباخ از مقدار ۰/۷ بزرگتر شده اند و نشان از پایایی بالای پرسشنامه می باشد. روایی همگرا^۲ در تحقیق حاضر نیز استفاده شده است به این معنا که نشانگرهای هر سازه در نهایت تفکیک مناسبی را به لحاظ اندازه گیری نسب به سازه های دیگر مدل فراهم آورند. به عبارت ساده تر هر نشانگر فقط سازه خود را اندازه گیری کند و ترکیب آن ها به گونه ای باشد که تمام سازه های به خوبی از یکدیگر تفکیک شوند. با کمک شاخص میانگین واریانس استخراج شده (AVE^۳) مشخص شد که تمام سازه های مورد مطالعه دارای میانگین واریانس استخراج شده بالاتر از ۰/۵ هستند. جدول ۲ ماتریس همبستگی بین متغیرهای تحقیق و شاخص روایی و اگر^۴ را نیز نشان می دهد. ستون آخر این ماتریس ریشه دوم میانگین واریانس تبیین شده (AVE) را نشان می دهد. طبق این شاخص

1 . Average Variance Extracted

2 . Discriminant Validity

3 . Average Variance Extracted

4 . Discriminant Validity

واریانس هر متغیر مکنون باید برای شاخص‌های مربوط به خودش بیشتر از سایر شاخص‌ها باشد. برای تشخیص این امر ابتدا جذر AVE متغیر مکنون محاسبه و سپس حاصل را با مقادیر همبستگی‌ای که این متغیر مکنون با سایر متغیرهای مکنون داشته مقایسه می‌شود. در نهایت لازم است حاصل جذر AVE از مقادیر سایر همبستگی‌ها بیشتر باشد. این کار برای سایر متغیرهای مکنون تکرار می‌شود. لازمه تأیید روایی منفک بیشتر بودن مقدار ریشه دوم میانگین واریانس تبیین شده از تمامی ضرایب همبستگی متغیر مربوط با باقی متغیرها است (شاخص فورنل و لارکر^۱، ۱۹۸۱). پایین قطر اصلی ضرایب همبستگی پیرسون نشان داده شده‌اند. ضریب مثبت نشان دهنده رابطه‌ی مثبت و مستقیم و ضریب منفی نشان دهنده رابطه منفی و معکوس بین دو متغیر می‌باشد. تمامی ضرایب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۵٪ مثبت و معنادار هستند. نمودار ۱ مدل معادلات ساختاری را در حالت تخمین ضرایب استاندارد و معناداری نشان می‌دهد. متغیرهای آموزش عالی و آموزش گردشگری پایدار برونزا (مستقل)، متغیر حفاظت از محیط زیست (میانجی) و هتل سبز (وابسته) درونزا می‌باشند. در این نمودار اعداد و یا ضرایب به سه دسته تقسیم می‌شوند. دسته‌ی اول تحت عنوان ضرایب همبستگی هستند که برای رابطه بین دو متغیر مستقل استفاده شده‌اند (در این مدل با فلش دو طرفه نشان داده شده‌اند). دسته‌ی دوم ضرایب مستقیم هستند (در این مدل با فلش یک طرفه نشان داده شده‌اند) و دسته سوم ضرایب غیر مستقیم هستند که اثر متغیرهای مستقل بر وابسته را از طریق متغیر میانجی بررسی می‌کند (در این مدل با فلش یک طرفه نقطه چین نشان داده شده‌اند). تمامی این ضرایب با استفاده از آماره تی آزمون می‌شوند. اعداد درون پرانتز آماره تی می‌باشند. بر طبق این مدل، ضریب مسیر در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار می‌باشد اگر قدرمطلق آماره تی t از ۱/۹۶ بیشتر باشد. در این مدل شاخص‌های برازش مدل نیز نشان داده شده‌اند. در این تحقیق برای ارزیابی مدل تحلیل عاملی تأییدی از شاخص‌های کای دو، شاخص برازندگی (GFI)، شاخص برازندگی تعدیل یافته (AGFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (مقایسه‌ای) (CFI) و شاخص بسیار مهم ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) استفاده شده است. در صورت تأیید مدل توسط شاخص‌های برازندگی، از آن می‌توان برای آزمون فرضیات روابط علی بین متغیرهای موجود استفاده کرد. در مورد نسبت مجذور کای دو χ^2 به درجه آزادی قطعیت وجود ندارد و در منابع مقدار زیر ۳ قابل قبول است کلانتری (۱۳۸۸) که در مدل این مقدار ۱/۵۵۸ بوده است، و نشان از برازش مناسب مدل دارد. مقدار GFI گزارش شده برای مدل ۰/۹۴ بوده است، مقدار RMSEA برای این مدل (۰/۰۵۴) محاسبه شده است و نشان از

^۱ . Fornell-Larcker Criterion

تبیین مناسب کوواریانس‌ها دارد. در نتیجه همان‌طور که مشخصه‌های برازندگی نوشته شده در مدل ۱ نشان می‌دهد، داده‌های مدل تحقیق با ساختار عاملی و زیربنای نظری تحقیق برازش مناسبی دارد و این بیانگر همسو بودن سؤالات با سازه‌های نظری است و در نتیجه می‌توان گفت مدل تحقیق مورد تأیید واقع می‌گردد.

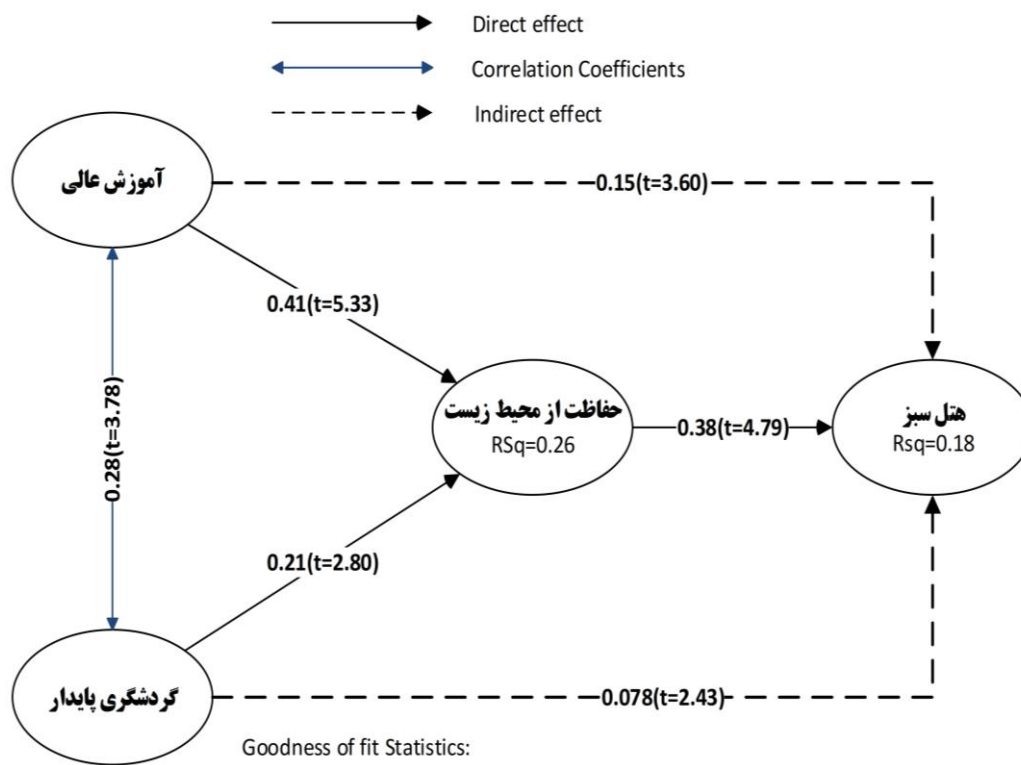
جدول ۱: روایی شاخص (بارهای عاملی و مقادیر آماره تی)

متغیرهای پنهان	گویه‌ها	بارعاملی	مقادیر تی	سطح معناداری
آموزش عالی	A1	0.74	11.42	<0.01
	A2	0.88	14.37	<0.01
	A3	0.81	12.85	<0.01
گردشگری پایدار	B1	0.81	13.21	<0.01
	B2	0.80	13.13	<0.01
	B3	0.83	13.70	<0.01
	B4	0.81	13.20	<0.01
حفاظت از محیط زیست	C1	0.92	-	<0.01
	C2	0.85	17.11	<0.01
	C3	0.83	16.18	<0.01
	C4	0.80	15.24	<0.01
هتل سبز	D1	0.75	-	<0.01
	D2	0.82	11.05	<0.01
	D3	0.80	10.76	<0.01
	D4	0.75	10.07	<0.01

جدول ۲: ماتریس همبستگی و شاخص‌های روایی و پایایی

\sqrt{AVE}	آلفای میانگین		AVE	(۴)	(۳)	(۲)	(۱)	متغیرهای پنهان
	کرونباخ	هاپاسخ						
0.897	3.139	0.889	0.804				1	(۱) حفاظت از محیط زیست
0.893	3.738	0.872	0.798			1	0.38	(۲) هتل سبز
0.895	3.441	0.844	0.801		1	0.18	0.47	(۳) آموزش عالی
0.901	3.052	0.889	0.811	1	0.28	0.22	0.32	(۴) گردشگری پایدار

*تمامی ضرایب همبستگی در سطح خطای کمتر از ۵٪ معنادار هستند.

نمودار ۱: مدل در حالت تخمین ضرایب استاندارد و معناداری

جدول ۳: ضرایب مسیر (بتا)، آماره t، ضریب تعیین و نتیجه فرضیه‌های تحقیق

جهت	وضعیت	R ²	همبستگی		اثر غیر مستقیم		اثرات مستقیم		فرضیات تحقیق
			T	R	T	بتا	T	بتا	
+	تأیید	-	3.78	0.28	-	-	-	-	آموزش عالی ← گردشگری پایدار
+	تأیید	0.26	-	-	-	-	5.35	0.41	آموزش عالی ← حفاظت از محیط زیست
+	تأیید		-	-	-	-	2.80	0.21	گردشگری پایدار ← حفاظت از محیط زیست
+	تأیید	0.14	-	-	-	-	4.79	0.38	حفاظت از محیط زیست ← هتل سبز
+	تأیید	0.04	-	-	3.60	0.15	-	-	آموزش عالی ← هتل سبز
+	تأیید		-	-	2.43	0.078	-	-	گردشگری پایدار ← هتل سبز

$|t| > 1.96$ Significant at $P < 0.05$, $|t| > 2.58$ Significant at $P < 0.01$,

بحث و نتیجه‌گیری

در کشور ما متأسفانه به دلیل بی توجهی به قوانین و مقررات از گذشته‌های دور با معضلات زیست محیطی بسیاری که ناشی از پراکندگی مواد زائد و ضایعات، بهره برداری بی رویه و تخریب منابع طبیعی و عدم استفاده از فناوری سازگار با محیط و... مواجه هستیم (شبییری، ۱۳۹۳). از این رو کم اهمیت شدن موقعیت دانشگاه‌ها در عرصه آموزش باعث میدان‌داری نا آگاهان به ویژه در صنعت خدمات محور گردشگری خواهد شد. ارزش‌ها، باورها و رفتار افراد را می‌توان با استفاده از ابزار آموزش تحت تأثیر قرار داد و در جهت مورد نظر اصلاح نمود. همانگونه که تا اوایل دهه هشتاد میلادی، الگوی غالب بر جامعه جهانی الگوی رشد بود و تمام رویکردهای اقتصادی و اجتماعی را تحت تأثیر خود قرار داده بود، نظام‌های آموزش عالی و رویکردهای آن نیز از این قاعده مستثنا نبوده‌اند. در آموزش نیز ساختارها، فرایندها، روش‌های تدریس، محتواهای آموزشی، شیوه‌های ارزیابی و غیره نیز متناسب با آن هدف به وجود آمده‌اند (Fadееva, 2011: 249-256) تغییر نگرش سرمایه‌گذاران، دولت مردان و گردشگران (دست‌اندرکاران گردشگری) نسبت به هتل از یک بنگاه صرفاً اقتصادی و یک مرکز آلاینده به یک محل پرورش توانمندی‌های زیست محیطی و حتی تبدیل شدن به مناطق حفاظت شده زیست محیطی، می‌تواند به تحقق توسعه پایدار در گردشگری که شعار سال سازمان جهانی گردشگری می‌باشد، کمک نماید. طبق تحقیقات انجام پذیرفته در تجربیات هتل‌های سبز، با اعمال روش‌های

بهینه سازی در مصرف انرژی می‌تواند با صرف هزینه‌های کم، میزان مصرف انرژی در هتل‌ها را به طور متوسط از ۴۰ تا ۵۰ درصد کاهش داد و با توجه به هزینه‌های سرسام آور تأمین حامل‌های انرژی، پر واضح است که رویکرد سبز سازی هتل‌ها می‌تواند به کاهش هزینه‌های تمام شده در هتل‌ها کمک نموده و سودآوری مستقیم را برای هتل‌داران به همراه داشته باشد. از طرف دیگر، با اعمال برنامه‌های زیست محیطی مانند کاهش زباله تولیدی، کمک به سزایی به محیط زیست کشورها می‌شود. با توجه به اینکه پژوهش حاضر در میان کارشناسان رشته مدیریت گردشگری و مدیریت هتلداری انجام پذیرفته، پیشنهاد می‌شود در بخش‌های دیگر صنعت گردشگری نیز پژوهش‌های مشابهی صورت پذیرد تا شاهد حفظ هرچه بیشتر منابع طبیعی و محیط زیست باشیم.

منابع

- بی‌نام (۱۳۹۴)، **فصلنامه سیاست کلان**، ویژه محیط زیست، سال چهارم، شماره پنجم.
- راسخی، سعید؛ سعید کریمی پتانلار و ثریا محمدی (۱۳۹۵)، "اثر گردشگری بر محیط زیست: یک مطالعه موردی برای کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه منتخب"، **مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری**، سال پنجم، شماره ۱۶: ۹۴-۷۱.
- زاهدی، شمس السادات (۱۳۸۹)، "توسعه پایدار"، سازمان مطالعات و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (بی‌تا)، **قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور (۱۳۸۸-۱۳۸۴)**، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- شبیری، سید محمد (۱۳۹۳)، "حفاظت از محیط زیست در برابر توسعه‌ی گردشگری ناپایدار (مطالعه موردی: منطقه دربند تهران)"، **مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری**، سال سوم، شماره ۱۰: ۴۸-۳۳.
- شهابیان، پویان (۱۳۹۰)، "بررسی نقش و اثرات گردشگری بر توسعه پایدار"، **نشریه آرمان شهر**، شماره ۷.
- ضیایی محمود؛ علی اصغر سعیدی و مژگان تراب احمدی (۱۳۹۱)، "جایگاه گردشگری در نظام آموزش عالی"، **فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری**، سال هفتم، شماره ۱۷، ۸۵-۶۱.
- گوهری، محمدرضا (۱۳۹۰)، "اثرات گردشگری"، انتشارات دریچه نو، چاپ اول: ۸۹-۸۳.
- لطفی، حیدر؛ جعفر حسن پور و حمید بحیرایی (۱۳۹۰)، "امنیت زیست محیطی و سیاستگذاری امنیت ملی"، **فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی**، سال سوم، شماره ۴.
- هاشمی، سیدرضا؛ حسین علیدادی، فردوس مصطفی پور و حمیدرضا پورزمانی (۱۳۸۲)، "اثرات زیست

محیطی گردشگری، معظلات و راهکارها، ششمین همایش ملی بهداشت محیط، ساری، دانشگاه علوم

پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی مازندران، ۱۱۵-۱۲۲.

- Byrne, B. M(1994), **Structural equation modeling with EQS and EQS/Windows: Basic concepts, applications, and programming**. Sage Publication.
- Chin, W.W., & Newsted, P.R(1999), **Structural equation modeling analysis with small samples using PLS**, in rick hoyle(ed), *Statistical strategies for small samples research*, Sage Publications: 307-341.
- Fadeeva , Z., & Mochizuki, Y(2010),” Higher Education for Today and Tomorrow: University Appraisal for Diversity, Innovation and Change towards Sustainable Development”. **Sustainability Science**, Vol. 5, No. 2. pp. 249-256.
- Kaltenborn, B.P., Nyahongo, J.W. & Kideghesho, J.R(2011),” The attitudes of tourists towards the environmental, social and managerial attributes of Serengeti National Park, Tanzania”, *Trop Conserv Sci*, Vol. 4 No. 2, pp. 132-148.
- Landon, M(2006), ”**Environment, "Health and Sustainable Development"**. Open University Press, London, p. 4.
- Solarin, S.A(2014), “Tourist arrivals and macroeconomic determinants of CO2 emissions in Malaysia”, **Anatolia**, Vol. 25 No. 2, pp. 228-241.
- Sompholkrang, M(2014), “Tourism Expenditures and Environment in Thailand”, **Eurasian Journal of Economics and Finance**, Vol. 2 No. 2, pp. 63-69.
- **United Nations Conference on Sustainable Development(2012)**,” Available at: www.uncsd2012.org”.
- Zhong, L., Deng, J., Song, Z. & Ding, P(2011), “Research on environmental impacts of tourism in China: Progress and prospect”, **Journal of Environmental Management**, Vol. 92 No. 11, pp. 2972-2983.